

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij povijesti i pedagogije

Dubravko Aladić

Vladavina cara Trajana

Završni rad

Mentor doc. dr. sc. Jasna Šimić

SADRŽAJ

1. Uvod.....	2
2. Trajanov rani život i vojna karijera do dolaska na vlast.....	3
3. Dolazak na prijestolje.....	4
4. Ratovi s Dačanima.....	5
5. Pohod na Partsko Carstvo.....	7
6. Zaključak.....	12
7. Prilozi.....	14
8. Popis literature.....	15

1. Uvod

Na sam spomen antičkoga razdoblja, odnosno staroga vijeka, jedna od prvih asocijacija jest Rimsko Carstvo. Naime, ova državna tvorevina koja je potrajala više od 400 godina i dominirala antičkim svijetom i njegovom trgovinom, doživjela je svoj vrhunac početkom 2. stoljeća poslije Krista, za vrijeme vladavine prvog rimskog cara koji nije bio kraljevske krvi. Njegovo ime je bilo Marko Ulpije Trajan i unatoč svojim godinama bio je vrhunski vojskovođa koji je uspio poraziti najveće neprijatelje Rimskoga Carstva, Partsko Carstvo.

Za razliku od svojih prethodnika njegova ličnost će ostati poznata kroz cijeli srednji vijek sve do današnjih dana, te je stoga on jedna od rijetkih povijesnih osoba iz staroga vijeka koja je zadržala svoju slavu, odnosno nije upala u povijesni zaborav. Zahvaljujući svim svojim vojnim pohodima protiv Dačana i Parta, Trajan je dobio titulu *optimus princeps* i bio je za razliku od careva poput Nerona i Tiberija, uistinu najmoćniji čovjek u Rimskom Carstvu doslovno nedodirljiv i za Senat i za svoje vojne protivnike. Nakon njegove vladavine, za vrijeme krunjenja svakog novog rimskog cara spominjalo bi se Trajanovo ime u poruci novome caru: "Imaj više sreće nego August i budi bolji od Trajana". Stoga čak i nakon Trajanove smrti, njegovo ime i slava su nastavili živjeti punim sjajem kroz cijelo razdoblje povijesti.

2. Trajanov rani život i vojna karijera do dolaska na vlast

Marko Ulpije Trajan je rođen u tadašnjoj rimskoj provinciji Hispania Baetica u gradu Italica, 18. rujna 53. godine. Naime, Dion Kasije naglašava kako je Trajan bio prvi car iz provincije, unatoč činjenici da je Trajanova obitelj Ulpija došla na Iberski poluotok kada je Publije Kornelije Scipion porazio Kartagane u Drugom Punskom ratu. Međutim, obitelj Ulpija potječe sa prostora Umbrije na Apeninskom poluotoku. Bitno je za naglasiti da su Ulpiji bili vojnička obitelj, te da je Trajanov otac bio vojni upravitelj Sirije od 73. do 77. godine. Netom prije postavljanja za vojnog upravitelja Sirije car Vespazijan ga je proglasio patricijem.¹

Trajan je pod očevim zapovjedništvom služio kao vojni tribun stječući važna saznanja o problemu na istočnoj granici. Nakon što je odslužio dužnosti kvestora i pretora, neuobičajeno za patricija postao je zapovjednik legije u provinciji Hispania Tarraconensis. Većinom je sam car imenovao zapovjednike legija, a caru Domicijanu je bilo u interesu da dodjeljuje visoke časti homo novusima kao što je bio Trajan, više nego starom plemstvu. Ubrzo je Trajan odgovorio na poziv cara Domicijana 89. godine da preuzme 7. legiju i da izvrši vojnu odmazdu protiv pobunjenika u provinciji Germania Superior. Svojim istaknutim vojnim angažmanom dobio je mjesto konzula 91. godine.²

Razlog zašto je Trajan dobio mjesto konzula prije zakonom propisane dobne granice leži u tome što je i njegov otac imao visok položaj u hijerarhiji rimske vojske, a uza sve to imao je čast patricija, što je automatski osiguravalo brže napredovanje. Što se tiče Trajanovog privatnog života, nedugo nakon što je njegov otac prestao vršiti dužnost vojnog upravitelja Sirije, oženio se za Pompeju Plotinu koja je bila rodom iz provincije Gallia Narbonensis iz grada Nemausija (današnji Nîmes).³

---

¹ Bowman, Allan K., Garnsey, Peter, Rathbone, Dominic, *The Cambridge ancient history second edition, volume XI The High empire, A. D. 70-192*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008., str. 101.

² Isto, str. 102.

³ Bennet, Julian, *Trajan – optimus princeps*, Routledge, London, 1997., str. 32.

3. Dolazak na prijestolje

Nakon što je proglašen konzulom 91. godine u sljedećih nekoliko godina do dolaska cara Nerve na prijestolje uz konzulsku dužnost, također je bio i upravitelj provincije Germania Superior od 92. do 96. godine. Međutim za Trajana se stvari bitno mijenjaju doslakom novog cara jer Nerva za razliku od svojih prethodnika nije imao sveobuhvatnu podršku senata i ostalih visokih dužnosnika, posebice pretorijanaca. Stoga nakon ugušene pobune pretorijanaca pod vodstvom Kasperiusa Elijana, pitanje mogućeg Nervinog nasljednika bilo je otvoreno i car je morao donijeti odluku o tzv. usvajanju nasljednika. Izbor je pao na Marka Ulpija Trajana, zapovjednika triju legija u provinciji Germania Superior, koji je imao snage prevladati sve ostale velikodostojnike što su polagali pravo na prijestolje. Kako bi i naglasio vojnu važnost svog izbora, ceremonija posvojenja je bila izvedena krajem listopada 97. godine u isto vrijeme kad je najavljena pobjeda na Dunavu protiv barbara.⁴

Nerva je na prijestolje došao u dobi od 65 godina i već početkom 98. godine je umro. Trajan se nije vratio u Rim sve do jeseni 99. godine. U vrijeme Nervine smrti on je bio u provinciji Germania Superior i nakon što mu je javljeno da je postao car, zaputio se prema Panoniji gdje je nadgledao vojne manevre. Kada se napokon vratio u Rim, svi koji su ga dočekali su se iznenadili njegovim ponašanjem, jer je pred ulaskom u Rim sišao s konja i pješice išao do svoje palače, toplo pozdravljajući ljude oko sebe. Za razliku od svojih prethodnika, on se uistinu prikazao i ponašao kao prvi među jednakima, čime je bio zaslužio titulu koju mu je dodijelio Senat – *optimus princeps*.⁵

---

⁴ Bowman, Allan K., Garnsey, Peter, Rathbone, Dominic, The Cambridge ancient history second edition, volume XI The High empire, A. D. 70-192, Cambridge University Press, Cambridge, 2008., str. 95.

⁵ Isto, str. 104.

Trajan će za razliku od svojih prethodnika više od polovice svoje vladavine provesti izvan Rima. Međutim, osim osvajачkih ratova car je također poboljšao upravu u provincijama, povećao davanja siromašnima i uveo tzv. alimentaciju odnosno mogućnost posudbe novca iz državne blagajne sitnim i srednjim zemljoposjednicima.⁶

4. Ratovi s Dačanima

Dačansko Carstvo je od svog ujedinjenja bilo jedno od najvećih prijetnji Rimskome Carstvu zbog stalnih dačanskih upada u rimske provincije, te je stoga otvoreni ratni sukob s njima počeo već za vladavine Trajanovog prethodnika Domicijana (81. - 96.), kada je dačanski vojskovođa Diurpen napao rimsku provinciju Meziju gdje je uništio vojsku 5. legije i ubio rimskog guvernera te provincije Opiusa Sabinusa. Nakon toga poraza, rimski car Domicijan i zapovjednik pretorijanaca Kornelije Fuscus 86. godine su stigli u Meziju gdje su reorganizirali provinciju u Moesia Inferior i Moesia Superior, te su doveli tri dodatne legije iz ostalih provincija.⁷

Iste godine Kornelije Fuscus je u Meziji porazio Dačane, međutim kada je prešao rijeku Dunav upao je u protivničku zasjedu gdje je i ubijen. Pobjednik nad Kornelijem Fuscusom je bio vojskovođa Diurpen koji je zbog te pobjede dobio novo ime Decebalus, što znači jak kao 10 divljih ljudi. Unatoč porazu rimska vojska je uspjela 88. godine kod Željeznih vrata poraziti Dačane i postići da u mirovnom sporazumu stave Dačansku državu kao kraljevstvo pod jurisdikcijom Rima.⁸

Razlozi Trajanova pohoda na Dačansku državu je bio pragmatične prirode, prvenstveno zbog potrebe plaćanja vojnika u provincijama, te između ostaloga i povratak ugleda samoj rimskoj vojsci koja je izgubila dva generala u prethodnom sukobu sa Dačanima. Marko Ulpije Trajan je iz Rima krenuo na kazneni pohod u Daciju 25. ožujka 101. godine, zajedno sa pretorijanskim prefektom Klaudijem Livijanusom i svojim povjerenikom Licinijem Sura. Na Dunavu Trajan je uspio sakupiti

---

⁶ Maškin, Nikolaj Aleksandrovič, *Istorija starog Rima*, Naučna knjiga, Beograd, 1968., str. 315.

⁷ Salmon, E. T., *A history of the Roman World from 30 B.C. to A. D. 138*, Routledge, New York, 1990., str. 248.

⁸ Isto, str. 251.

najveću vojsku Rimskog Carstva, koja je brojala oko 50 000 vojnika, pozvavši vojnike od osvojenih barbarskih naroda, pa se među njima našlo i Britanaca, Kantabrijaca, Geta, Dačana i ratnika sa prostora Sjeverne Afrike. Tijekom napredovanja kroz Daciju, rimska vojska je palila sela i uništavala infrastrukturu, što je primoralo Decebalusa da se sukobi sa Rimljanima u bitki kod Tapae 101. godine, gdje su se na opće čuđenje Rimljana Dačani povukli usred bitke jer je počela padati kiša, a to su smatrali božanskim znakom da trebaju prestati ratovati. Zbog manjih okršaja, mirovni sporazum je potpisan tek sljedeće godine sa jako nepovoljnim uvjetima za Dačansku državu i njihovog vladara Decebalusa. Naime, Dačani su bili prisiljeni odredbama mirovnog ugovora živjeti samo u planinskom prostoru, dok su nizine zauzeli Rimljani. Kako bi se osigurali, od budućih napada Dačana sagrađene su utvrde Buridava u Vlaškoj i Piroboridava u Moldaviji, te Carsiuma, Sucidave, Durostoruma i Troesmisa na Dunavu. Car Trajan se vratio u Rim u prosincu 102. godine, gdje je sredinom tog mjeseca proslavio trijumf – najveću čast u Rimskome Carstvu.⁹

Za vrijeme slavljenja trijumfa u Rimu, Decebalus je već počeo se spremati za novi rat protiv Rimljana, anektirajući teritorije Jaziga koji su sudjelovali u prethodnom ratu na strani Rimljana. Protivno odredbama mirovnog ugovora, Decebalus je počeo utvrđivati kraljevstvo, primati dezertere i dobrovoljce koji su se htjeli suprotstaviti rimskoj vlasti. Već u lipnju 105. godine Trajan ponovno napušta Rim i kreće prema rimsko-dačanskoj granici. Tijekom nekoliko mjeseci Decebalus je napadao rimske snage stacionirane na Dunavu gerilskim načinom ratovanja. Kada je car došao na granicu sa Dacijom, prvih nekoliko mjeseci je rimska vojska doživjela brojne neugodnosti od strane Dačana, među kojima se najviše ističe pokušaj ubojstva samoga cara i otmica Pompeja Longina, bivšeg rimskog konzula.¹⁰

Imajući u vidu moguću opasnost od ujedinjavanja Dačana sa okolnim plemenima protiv Rimljana, car je uspio pridobiti na svoju stranu Kvade, Markomane i Bastarne, čime je znatno oslabio Decebalusovu udarnu moć. Kako bi brzim udarom razbio Dačane, Trajan odlučuje izvršiti opsadu dačanskog glavnog grada Sarmizegethuse Regie, kojega su osvojili i spalili, nakon što su prekinuli dovod vode. Uhvativši kraljevog savjetnika Biklisa, domogli su se kraljevskog zlata i srebra (226

---

⁹ Bennet, Julian, Trajan – optimus princeps, Routledge, London, 1997., str. 98.

¹⁰ Isto, str. 101.

800 kg zlata i 453 600 kg srebra). Decebalus se povukao u Karpate ali je već oko rujna iste godine Decebalus zarobljen pa je, znajući kako loše postupaju Rimljani sa zarobljenicima, ubrzo počinio samoubojstvo. Osvajanje Dacije je zapravo bilo posljednje veliko i nadasve profitabilno osvajanje od strane Rimskoga Carstva. Koliki je autoritet imao car Trajan u tom području svjedoči nam činjenica da tek nakon njegove smrti narod iz te provincije pobunio protiv rimske vlasti. U lipnju 107. godine je organizirana proslava kraja rata s Dačanima i kako bi se prikrio enormni materijalni i ljudski resursi potrošeni na tom pohodu, Trajan je organizirao Dačanske igre koje su po svojoj raskošnosti bile nenadmašene u tadašnjem Rimu.¹¹

5. Pohod na Partsko Carstvo

Planove za napad na Partsku državu javno je objavio car Domicijan (81.-96.), ali tek je car Trajan (98.-117.) uspio ostvariti njegove planove i prekinuti 50-godišnji rimsko-perzijski mir. Dinastički sukobi u Partskoj državi između Ozroja I. i Valakša III. su uvelike oslabili njihovu vojnu moć i stoga se Perzijanci nisu mogli oduprijeti invaziji Rimljana.¹² Službeni uzrok rata je bilo svrgavanje rimskog kandidata Tiridata od strane partskog vladara Vologaza III. sa armenskog prijestolja i postavljanje Axidara, partskog kandidata za prijestolje, čime je prekršen mir koji je još car Neron sklopio sa Partima.¹³

Nakon što je Trajan u Ateni krenuo sa sakupljanjem vojske za pohod na istok, Ozroje I je poslao diplomate da cara odvrate od tog nauma. Međutim njegov cilj nije bilo vratiti rimskog kandidata na armensko prijestolje nego osvojiti cijelu Armeniju i Mezopotamiju kako bi osigurao povoljniju trgovinu s istokom, a njegov krajnji cilj je bio doći do Indije želeći nadmašiti samog Aleksandra Velikog. Stoga svaki pokušaj partskog vladara da sa drugom osobom (Partamazirisom) dobije kandidata za armensko prijestolje je bio neuspješan.¹⁴

---

¹¹ Bennet, Julian, Trajan – optimus princeps, Routledge, London, 1997., str. 105.

¹² Farrokh, Kaveh, Shadows in the desert. Ancient Persia at war, Ospreypublishing, Oxford, 2006., str. 158.

¹³ Penrose, Jane, Rome and her enemies, Ospreypublishing, Oxford, 2006., str. 176.

¹⁴ Farrokh, Kaveh, Shadows in the desert. Ancient Persia at war, Ospreypublishing, Oxford, 2006., str 159.

Trajan je početkom 114. godine stigao u Antiohiju u Siriji, odakle je krenuo prema Armeniji gdje je uspostavio svoju bazu, a nedaleko od današnjeg Erzeruma primio je u audijenciju Partamazirisa koji je želio armensko prijestolje bio on partski ili rimski kandidat. Smatrajući da će ga Trajan okruniti za vladara Armenije, ali car mu je oduzeo znakove vladarske časti i proglasio je Armeniju svojim posjedom. Nakon nekoliko dana Partamazirisa su smaknuli rimski vojnici.¹⁵ Prije audijencije Trajan si je osigurao planove tako što je netom prije osvojio glavna uporišta: Arsamosatu, Satalu i Elegeju, čime je zapravo na najbrži mogući način uspostavio rimsku vlast bez većih problema. Na mjesto guvernera armenske provincije imenovao je Lucija Katilija Severa, što je bio pokušaj da se što prije stabiliziraju novoosvojena provincija.¹⁶

Naime, glavna činjenica koja objašnjava ovakav, slobodno rečeno, munjeviti pohod na jedno planinsko područje kao što je Armenija, jest Trajanov karakter jer se on zapravo poistovjećivao sa vojnicima i nije se uzdizao iznad njih. Prema Dionu Kasiju Trajan je uvijek marširao pješice sa glavninom vojske, tijekom cijelog pohoda bi gledao na raspored trupa, stavljajući ih sad u jednu, sad u drugu formaciju i prelazio je s njima gotovo sve rijeke. Ponekad bi pokrenuo lažne dojave preko izvidnice tako da bi vojnici mogli neustrašivo raditi vojne manevre i biti istodobno spremni na sve.¹⁷

Nastavivši svoj pohod, Trajan se stacionirao u gradu Edessi, glavnome gradu provincije Osroena. Odatle je krenuo u dva pravca prema osvajanju Mezopotamije, s ciljem izbijanja na Perzijski zaljev. Prvi dio vojske je marširao južno putem kojim je išao Marko Licinije Kras na svom pohodu prije više od stotinu godina i osvojivši gradove Antemuzij i Khabour, te su nastavili dalje dolinom Eufrata. Drugi dio vojske je krenuo istočnije prema Tigrisu gdje su podvrgnuli pod svoju vlast

---

¹⁵ Yarshater, Ehsan, *The Cambridge history of Iran*, vol. III., *The Seleucid, Parthian and Sassanid periods*, Cambridge university press, Cambridge, 2008., str. 88.

¹⁶ Poirot, John Joseph, *Perceptions of classical Armenia: Romano-parthian relations, 70 BC-220 AD*, Louisiana state university, Louisiana, 2003., str. 57.

¹⁷ Campbell, Brian, *The Roman Army 31 BC-AD 337 A sourcebook*, Routledge, London & New York, 2006., str. 73.

gradove Batnae, Nisibis i Gordyenu. Partski kralj Ozroje I. je nastavio povlačenje, a obranu je ostavio svojim podložnicima koji su bili preslabi za ikakav efikasan otpor neprijatelju.¹⁸

Nakon osvajanja Gornje Mezopotamije, Trajan je odlučio odmoriti vojsku tijekom zime u Antiohiji i Edessi, čime je zapravo nesvjesno dao vremena Ozroju I. da konsolidira svoje snage što on nije napravio. Za vrijeme zime, u Nisibisu je bila izgrađena rimska ratna flota kako bi se na što efektivniji način osvojili mezopotamski gradovi na obali. Otpor rimskoj vojsci je bio pružen kod prelaska Tigrisa gdje su im planinski narodi uvelike otežavali prelaz preko rijeke, sve dok se cijela vojska nije uspjela konsolidirati te ih odbaciti na nekoliko kilometara, pa više nisu bili prijetnja. Ubrzo je Trajan pregazio cijelu Adijabenu i u njoj gradove Ninivu, Arbelu i Gaugamelu gdje nije naišao na značajniji otpor, a par tjedana poslije Adenystru je osvojila manja skupina rimskih vojnika, posljednji grad u toj zemlji. Nakon osvojenja Hatre, Babilona i Seleukije gotovo bez otpora, Trajanu je bio otvoren put prema Ktezifontu, glavnom gradu Partskog Carstva, nakon više od stotinu godina sukoba, pružala se prilika zauvijek oslabiti protivnika.¹⁹

Za osvajanje glavnog grada partskog carstva Ktezifonta, Trajan je priredio vojsku koja se sastojala od 9 legija. Partska obrana je i dalje bila taktika spaljene zemlje, želeći gubitkom i uništavanjem svog teritorija spriječiti neprijatelja u daljnjem napredovanju. Rimska vojska je opet iz Antiohije krenula preko Eufrata prema Ktezifontu sa svojim brodovljem, međutim Ozroje I. je pobjegao iz glavnoga grada ostavivši u njemu svoju kćer i svoje slavno zlatno prijestolje čime je srušen ugled Partskome Carstvu. Trajan je dalje nastavio osvajati gradove Agru, Borsippu, Dura Europos, Mesenu i Seleukiju čime je Rimsko Carstvo po prvi puta izbilo na Perzijski zaljev. Odjek ovih partskih poraza je bio golem jer su se sada dovodili u pitanje gospodarska opstojnost zemlje, prestiž vladara i sposobnost vladajuće dinastije da jamči teritorijalni i politički integritet države.²⁰

---

¹⁸ Rawlinson, George, Parthia, T. Fisher Unwin, London, 1893., str. 306.

¹⁹ Isto, str. 309.

²⁰ Wilcox, Peter, Rome's enemies (3) (Men-at-arms series; 175) Parthians and Sassanid Persians, Ospreypublishing, Oxford, str. 23.

Ubrzo nakon osvojenja Ktezifonta, Trajan je postavio Partamaspata kao vladara ovisnog o Rimu 116. godine. Međutim, rat još nije bio gotov jer su uskoro počele pobune u Armeniji i Mezopotamiji, a posebno u Babilonu, Edessi i Asiriji. Naime, iako je Trajan zauzeo glavni grad Ktezifont, ipak nije pobijedio glavninu partske vojske, odnosno nije uništio najjaču komponentu, a to je konjanništvo. Partski konjanici su bili zaštićeni oklopom doslovno rečeno od glave do pete kao i njihovi konji. Nisu nosili nikakav štit jer im od tolikog oklopa nije ni trebao, nego su samo nosili veliko koplje kontos dužine oko 3 metra kojim je konjanik mogao probiti protivničkog konjanika ili mu odsjeći glavu. Takvi konjanici su se nazivali katafrakti. Također su postojali i konjanici strijelci koji nisu imali oklop, nego su se pouzdavali u brzinu svojih konja i ishod bitke je u većini sudjelovao u pravilnoj ravnoteži između katafrakta i konjanika strijelaca.²¹

Za vrijeme pobuna u Armeniji i Mezopotamiji, Ozroje I. je uspio konsolidirati svoje redove i izbaciti rimske snage iz Babilona, te prisiliti Trajana da se povuče sjeverno prema Asiriji u Adijabenu. Trajanove legije su također podlegnule porazu kod Hatre, iako su uspjeli provaliti u grad u kontranapadu, to ipak nije bilo dovoljno. Većina rimskih legija se povukla nazad u Antiohiju. Trajan je priređivao novi napad na Partsku državu za sljedeću godinu, no kako je car često išao sa vojskom pješice, bio je tjelesno i psihički iscrpljen od pohoda i ubrzo je u lučkom gradu Seline u Kilikiji umro 117. godine.²²

Na svojoj samrtnoj postelji Trajan je bio odredio nasljednika, odnosno posvojio je svog rođaka Publija Elija Hadrijana također rodом iz Iberije. Po prvi puta u rimskoj povijesti, Trajanu je bio organiziran u čast posthumni trijumf nad Partima. Za razliku od svojih prethodnika ostao je upamćen kao car kojega su svi voljeli i koji je ostao na glasu kao najuspješniji. Svakome budućem princepsu prilikom predaje vlasti u Senatu se govorilo: "Budi sretniji od Augusta, a bolji od Trajana" (*felicior Augusto, melior Traiano*)²³

---

²¹ Barker, Phil, *Armies and enemies of Imperial Rome*, Flexprint Ltd. Worthington, West Sussex, 1981., str.33.

²² Kuiper, Kathleen, *Ancient Rome from Romulus and Remus to the Visigoth invasion*, Britannica educational publishing, New York, 2011., str. 129.

²³ Kuiper, Kathleen, *Ancient Rome from Romulus and Remus to the Visigoth invasion*, Britannica educational publishing, New York, 2011., str. 130.

Trajanov nasljednik na carskom prijestolju, Publije Elije Hadrijan, odrekao Armenije i Mezopotamije odmah čim je došao na vlast, smatrajući djelomično da Carstvo nikad ne bi moglo u potpunosti kontrolirati te provincije, a opet Rim je bio na rubu financijskog sloma nakon pohoda na Partsku državu. Ipak, Rimsko Carstvo je zadržalo utjecaj u Armeniji i sjevernoj Mezopotamiji do dolaska Sasanida na vlast u Perziji čime je Rim dobio puno jačeg i puno opasnijeg protivnika puno sličnijega samome Rimu.²⁴

---

²⁴ Burgan, Michael, *Empires of Ancient Persia*, Chelsea house publishers, New York, 2010., str. 64.

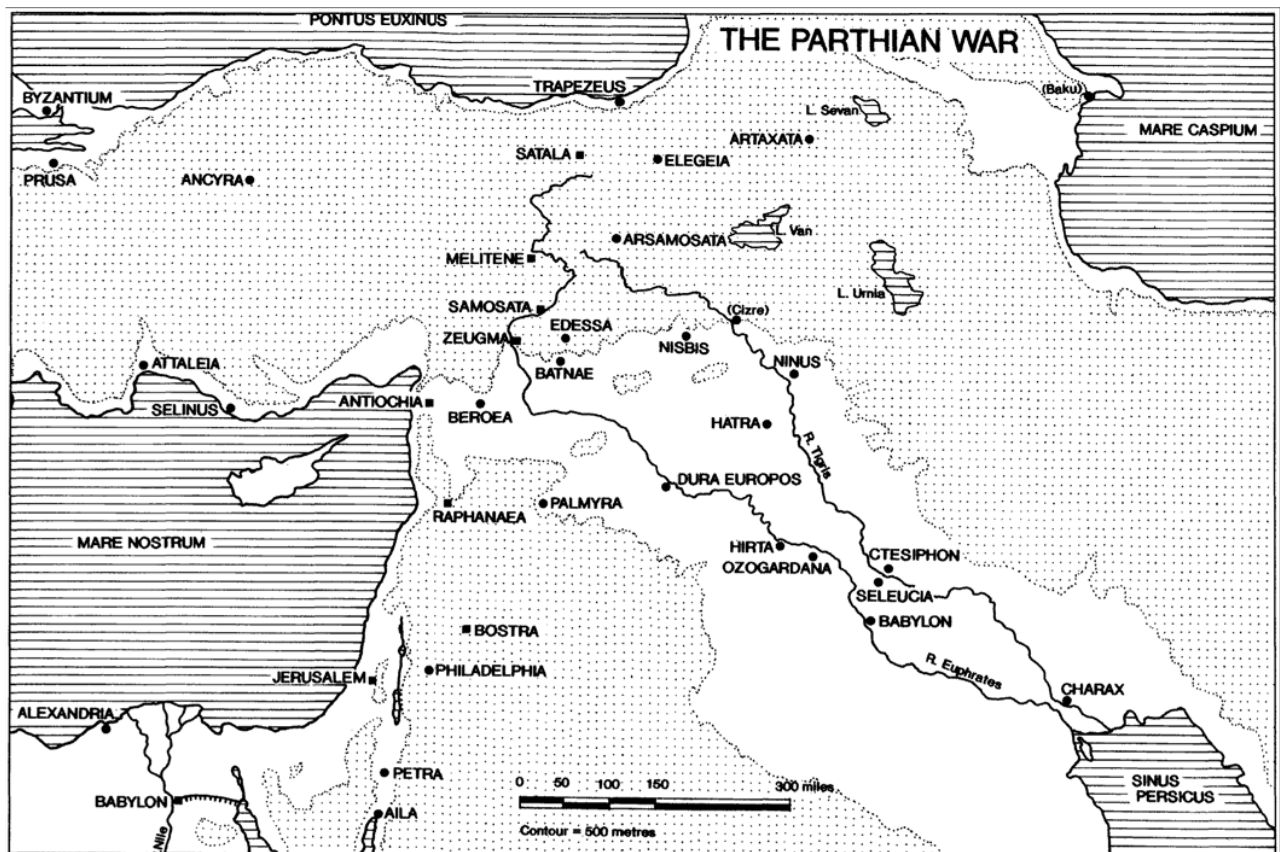
7. Zaključak

Trajanova vladavina bila je obilježena prije svega ratovima koji nisu bili od životne važnosti za Rimsko Carstvo. U njegovo doba Rim ponovno nakon mnogo godina iz defanzive, odnosno obrambenog rata, prelazi u ofanzivu, odnosno u osvajačke pohode. U njegovo vrijeme Carstvo polako počinje stagnirati, a posljednja velika osvajanja je izvršio sam car Trajan koji je time ostavio trajni pečat u ljudskoj povijesti kao jedan od posljednjih Rimljana osvajača. Osim što je bio veliki vojskovođa i izrazito cijenjen kod vojnika, imao je velik ugled i među senatorima kao i među samim rimskim narodom. Upravo zato što je dolazio iz vojničke obitelji, titula patricija nije ga postavila iznad svih ljudi nego je i dalje bio prvi među jednakima, što se najbolje možda i vidjelo kada je dolazio u Rim pješice želeći se rukovati s običnim ljudima. Zbog toga je ostao upamćen kao dobri car koji je brinuo za svoje podanike. U Senatu su mu zauvijek podignuli spomenik uzrečicom koja se govorila svakom novoizabranom rimskom caru: Budi sretniji od Augusta i bolji od Trajana, što je zapravo održavalo trajno sjećanje na njega i njegova postignuća. Zahvaljujući odanosti svojih vojnika uspio je na svojim pohodima dobiti ono što je naumio i isplanirao. Jedini mu je neprijatelj na tom polju bila smrt koja ga je sustigla usred vojnog pohoda, ostavljajući njegov plan i naum nedovršenim, što je nažalost karakteristika većine velikih vladara vojskovođa.

9. Prilozi

Prilog br. 1 Trajanov stup u Rimu

Prilog br. 2 Trajanov pohod na Partsko Carstvo

8. Popis literature

1. Barker, Phil, *Armies and enemies of Imperial Rome*, Flexprint ltd. Worthington, West Sussex, 1981
2. Bennet, Julian, *Trajan – optimus princeps*, Routledge, London, 1997
3. Bowman, Allan K., Garnsey, Peter, Rathbone, Dominic, *The Cambridge ancient history second edition, volume XI The High empire, A. D. 70-192*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008
4. Burgan, Michael, *Empires of Ancient Persia*, Chelsea house publishers, New York, 2010
5. Campbell, Brian, *The Roman Army 31 BC-AD 337 A sourcebook*, Routledge, London & New York, 2006
6. Farrokh, Kaveh, *Shadows in the desert. Ancient Persia at war*, Ospreypublishing, Oxford, 2006
7. Kuiper, Kathleen, *Ancient Rome from Romulus and Remus to the Visigoth invasion*, Britannica educational publishing, New York, 2011
8. Maškin, Nikolaj Aleksandrovič, *Istorija starog Rima*, Naučna knjiga, Beograd, 1968
9. Rawlinson, George, *Parthia*, T. Fisher Unwin, London, 1893
10. Penrose, Jane, *Rome and her enemies*, Ospreypublishing, Oxford, 2006
11. Poirot, John Joseph, *Perceptions of classical Armenia: Romano-parthian relations, 70 BC-220 AD*, Louisiana state university, Louisiana, 2003
12. Salmon, E. T., *A history of the Roman World from 30 B.C. to A. D. 138*, Routledge, New York, 1990
13. Yarshater, Ehsan, *The Cambridge history of Iran, vol. III., The Seleucid, Parthian and Sassanid periods*, Cambridge university press, Cambridge, 2008
14. Wilcox, Peter, *Rome's enemies (3) (Men-at-arms series; 175) Parthians and Sassanid Persians*, Ospreypublishing, Oxford,